

34. A rendi országgyűlés és a megyerendszer a reformkorban. Törvényes forradalom és az áprilisi törvények. A Batthyány-kormány

Radó Krisztina 2025A

Reformkor: 1830 (Széchenyi István „Hitel” című művének megjelenése) – 1848 (március 15.)

Uralkodók: **I. Ferenc (1792–1835), V. Ferdinánd (1835–1848)**

Államszervezet a reformkorban

- a végrehajtó hatalmat az udvari **kormányiszékek** gyakorolják: **1.** Magyar Kamara (pénzügyek); **2.** Magyar Kancellária (döntések írásba foglalása); **3.** Helytartótanács (rendeleti kormányzás gyakorló szerve)
- **vármegyék**
 - élükön: főispán (uralkodó által kinevezve)
 - tényleges irányító: alispán (közgyűlés által választva)
 - vármegyei közgyűlés: politizálás színhelye
 - nemesek vesznek részt
 - országgyűlési követek választása közfelkiáltással
 - **követutasítás** (szükség esetén pótutasítás) megfogalmazása: az országgyűlésen ez alapján szavazhatnak a követek (pl. Kölcsey Ferenc 1835-ben Szatmár megye követe, mivel nem ért egyet az örökváltság ellen szóló új követutasítással, lemond pozíciójáról („*Búcsú az országos rendektől*” c. országgyűlési beszéd))
- kéttáblás, kétkamarás rendi országgyűlés
 - Pozsonyban, a király hívja össze elvileg háromévente
 - rendi alapon szerveződik, hiszen a kiváltságosok születési előjog alapján vehetnek részt – a főnemesek személyesen, a köznemesek és a városi polgárok követeik révén → az egyes rendek képviselete nem arányos, erős nemesi túlsúly
 - **Felsőtábla**
 - nádor vezeti az ülést
 - arisztokraták, katolikus és ortodox főpapok személyesen vannak jelen
 - főispánok is jelen vannak
 - **Alsótábla**
 - vármegyék 2-2 követe
 - királyi szabad városok követei
 - szavazati jog nélkül a távollévő főrendeket helyettesítő követek
 - (híres eset 1825-ben: Széchenyi István gróf az alsótábla ülésén jelenik meg és felajánlja vagyonát a Magyar Tudós Társaság megalapításához („*Nekem itt szavam nincs...*”))

A „törvényes forradalom”

- A pesti forradalom kitörésével párhuzamosan éppen ülésezik az utolsó rendi országgyűlés, ami törvénybe tudja iktatni a követeléseket – ezért „törvényes”
- **Az 1847/48-i reformországgyűlés**
 - politikai irányzatok:
 - Konzervatív Párt (1846; első magyar párt; pl. Esterházy Pál)
 - Ellenzéki Párt (1847; élén Batthyány Lajos; centralisták (vármegyék befolyása ellen; pl. Eötvös József), liberális nemesség (pl. Kossuth Lajos); a párt programja: Ellenzéki Nyilatkozat)
 - a bécsi forr. (1848. márc. 13.) hírére → Kossuth márc. 3-i Felirati beszédének elfogadása (~ Ell. Nyilatk. ~ ápr. tv.-ek)
- **1848. március 15. pesti eseményei**
 - a márciusi ifjak (pl. Petőfi S., Irinyi József, Vasvári P.) a Pilvax kávéházból indulva egyre nagyobb tömeget buzdítanak
 - az Egyetemnél több ezres tömeg csatlakozik
 - Landerer-nyomdában cenzori engedély nélkül kinyomtatják a 12 pontot és a Nemzeti Dalt
 - Magyar Nemzeti Múzeumnál nagygyűlés (a hamis legenda szerint Petőfi itt elszavalja a Nemzeti Dalt)
 - délután: Táncsics Mihály politikai fogoly kiszabadítása börtönből
 - Nemzeti Színházban este a Bánk bán első felvonásának előadása

Az áprilisi törvények – a forradalom alkotmányos keretek közti lezárása

- végül a reformkor összes követelését, amit a 12 pont is összefoglalt, elfogadja a pozsonyi alsó- és felsőtábla is, sőt, V. Ferdinánd is utat enged a törvénycsomagnak → 1848. április 11-én, az országgyűlés végén szentesíti az **áprilisi törvényeket**
 - **társadalmi, polgári átalakulás** ← a liberalizmus elvei érvényesülnek
 - pl. törvény előtti egyenlőség, köztelherviselés; jobbjogfelszabadítás = azonnali, kötelező örökváltság (+ későbbi állami kárpótlás terve, ami gyakorlatilag soha nem valósult meg); ösiség eltörlése; tized eltörlése
 - államszervezet átalakulása: **alkotmányos monarchia** jön létre
 - rendi helyett népképviseleti országgyűlés, cenzusos választójoggal (ami már nem születési előjogokon alapul)
 - unió Erdéllyel
 - végrehajtói hatalom az országgyűlésnek felelős **Batthyány-kormányé** → a kormányiszékek megszűnnek
↳ Batthyány Lajos: az ország első felelős miniszterelnöke
 - Magyarország helyzete a Habsburg Birodalmon belül bizonytalan – perszonálunió vagy szorosabb?
- az áprilisi törvények egyénileg nemzetiségi különbségek nélkül mindenkire vonatkoznak, de a nemzetiségek sérelmesnek találják, hogy nem kaptak kollektív kiváltságokat (*natio Hungarica*-elv) → **horvát, román, szerb nacionalista törekvések**

A Batthyány-kormány (1848. március – 1848. szeptember) működése

- 9 tag, koalíciós jellegű, pl. Széchenyi I. közmunka- és közlekedésügyi min., Kossuth L. pénzügymin., Deák F. igazságügymin.
- tevékenységének fő elemei:
 - földkérdés rendezése, a jobbjogfelszabadítás végrehajtása (probléma: zselléreknek is kellene föld)
 - önálló magyar pénz létrehozása (Kossuth-bankó)
 - választások → 1848. július: **első népképviseleti országgyűlés** (Kossuth megajánlási beszéde, hadsereg toborzására)
- **szeptemberi fordulat** (az udvar viselkedésében áll be fordulat): Jelasics horvát bán 1848. szeptember 11-én seregével átkel a Dráván, ekkor a békés fejlődésének időszaka lezárul, megkezdődik a szabadságharc → Batthyány-kormány lemondása, bukása